

Merkityksellisten tavaroiden ylistys

Arvio teoksesta Koskinen-Koivisto, Eerika, Kristiina Korjonen-Kuusipuro, Viktorija L.A. Čeginskas, Anna Kajander & Helmut De Nardi, toim. *Reconstructing Homes: Affective Materiality & Atmospheres of Belonging*. Berghahn. 2024. 232 s. ISBN 978-1-80539-573-7.

Iida Kalakoski

Olen joskus miettinyt, miltä tuntuisi jättää palava talo ottamatta mukaan yhtään tavaraa. Muistan, miten raskaalta tuntui karsia lapsuudesta säilyneitä muistotavaroita, kun vanhemmat muuttivat omakotitalosta kerrostaloon, eikä kaikkia lapsuudenkotiin säilömiäni tavaroita voinutkaan enää säilyttää. En edes osaa kuvitella, miltä evakkomatkalta lähteminen tuntuu, vaikka olenkin aikanaan saanut kuulla isoäitini evakkokokemuksia. Tulipaloon tai sotaan liittyy paljon raskaampiakin asioita, mutta uskon, että myös äkkinäinen ja pakotettu luopuminen rakkaista tavaroista voi sekä tuottaa surua ja tuskaa.

Trendikkään konmarituksen [1] keskellä tuntuu raikkaalta, että kodin tavaroiden merkityksellisyydestä tehdään ja julkaistaan tieteellistä tutkimusta. Dosentti Eerika Koskinen-Koiviston, dosentti Kristiina Korjonen-Kuusipuron, FT Viktorija L.A. Čeginskas, tutkijatohtori Anna Kajanderin ja Senior Research Fellow Helmut De Nardin toimittama artikkelikokoelma *Reconstructing Homes: Affective Materiality & Atmospheres of Belonging* tunnistaa kodin aisteja, identiteettejä, kokemuksia, muistoja ja materiaalisuutta yhdisteleväksi kokonaisuudeksi. Toimittajien mukaan viime vuosina antropologia ja etnologia ovat kasvavassa määrin kiinnostuneet materiaalisuudesta, jota tarkastellaan pelkkien symbolien sijaan tärkeänä tekijänä esimerkiksi siirtolaistutkimuksessa: esineillä on tärkeä rooli paikan vaihdoksissa ja paikan luomisessa (s. 6). Teos kokoaa yhteen monitieteisen kirjoittajajoukon mukaan lukien antropologian, eurooppalaisen etnologian, kulttuuriperinnön, kulttuurimaantieteen ja arkeologian tutkijoita. Teoksen kirjoittajia kannustettiin tarkastelemaan materiaalisuuden ja aistikokemusten vaikutuksia jokapäiväisiin kodin käytänteisiin, tutkimaan miten esineet ja ympäristöt auttavat meitä luomaan merkityksellisyyttä ja kuinka esineisiin kytkeytyy erityisiä tunnekokemuksia (s. ix). Vaikka tutkijoiden taustat ovat vaihtelevia, heitä yhdistää etnografisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen. Teoksen uutuusarvo onkin menetelmällisissä kokeiluissa ja niiden esiintuomisessa.

Artikkelikokoelman tavoitteena on tarjota metodologisia ja analyttisiä työkaluja affektien ja materiaalisuuden tutkimukseen (s. x).

Teos on syntynyt Suomen Akatemian rahoittamassa Koskinen-Koiviston vetämässä hankkeessa, jossa muut kirjan toimittajat Korjonen-Kuusipuro, Čeginskas ja Kajander toimivat tutkijoina ja De Nardi vierailevana tutkijana. Teoksen teoreettinen perusta on materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa ja sen affektiivisessä käänneessä. Niin kutsuttu uusmateriaalisuus ja materiaallinen käänne korostavat esineiden affektiivista voimaa ja emotionaalista latautuneisuutta. Toimittajien hyödyntämän kirjallisuuden perusteella affektiivinen käänne näyttää sijoittuneen 2010-luvun taitteen molemmille puolille, vanhempaa tai 2020-luvulle sijoittuvaa kirjallisuutta esitellään vähemmän. Käänteen keskeisenä määrittelijänä näyttäytyy brittiläissyntyinen kulttuuriantropologi Sarah Pink, jonka tuotantoon toimittajat viittaavat lukuisia kertoja johdannossaan. Toimittajat toteavat erääksi affektitutkimuksen haasteeksi sen, että jo affektin käsitteen määrittäminen on vaikeaa. Joidenkin tutkijoiden mukaan affektit eroavat tunteista siinä, että tunteet koetaan tietoisella tasolla, kun taas affektit alitajuisia tulkintoja ja kehollisia reaktioita, mutta tämäkin tulkinta on saanut osakseen kritiikkiä. (s. 3.) Affektin käsite ei ehkä teoksen avulla selkiydy, mutta affektiivisuuden käsite sopii kodin materiaalisuuden ja siihen liittyvien tunteiden tulkintaan.

Toimittajat kuvailevat johdannossa myös muita teoksen kannalta keskeisiä käsitteitä, joihin lukeutuvat elämäkerralliset esineet (*biographical objects*) ja omaelämäkerrallinen materiaalisuus (*autobiographical materiality*). Elämäkerralliset esineet ovat esineitä, jotka auttavat henkilöä tuntemaan itsensä, ne ikään kuin tukevat omaelämäkerrallista tulkintaa. Omaelämäkerrallinen materiaalisuus on toimittajien mukaan edellistä laajempi käsite viitaten muihinkin aistein havaittaviin asioihin kuin esineisiin kuten tiloihin ja tunnelmiin tai jo kadonneisiin ympäristöihin ja kokemuksiin. Siirtolaisuuden ja hajaannuksen kontekstissa omaelämäkerrallinen materiaalisuus saattaa ilmetä juuri jonkin puuttumisena ja poissaolona (s. 5).

Kirja näyttää tiedekirjalta ja onkin väkevästi sellainen sisältäessään yhdeksän vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia. Samalla teos onnistuu olemaan helppolukuinen, samaistuttava ja koskettavakin. Arvioijan silmäkulmat kostuivat muuntamankin kerran kirjaa lukiessa.

Teoksen yhdeksän tiedeartikkelia on sijoitettu kolmen eri teeman alle: I Omaelämäkerrallinen materiaalisuus (*Autobiographical Materiality*), II Jatkuvuus materiaalisuudessa (*Continuity through Materiality*) ja III Kytkeä affektiiviseen materiaalisuuteen (*Engagements with Affective Materiality*). Kuten tavallista, on teoksessa esitetty teemoittelu vain yksi mahdollinen tulkinta, eräänlainen pelkistys siitä, miten käsitellyt aiheet voisi ryhmitellä. Yhtä hyvin artikkelit olisi voinut ryhmitellä myös toisin ja toisenlaisten otsikoiden alle. Omaelämäkerrallisuutta, jatkuvuutta ja affekteja nimittäin esiintyy kaikissa kirjan artikkeleissa.

Tiedeartikkelien lisäksi kirjasta löytyy neljäs osio IV Materiaaliset jäljet ja tulevaisuuden visiot (*Material Traces and Future Visions*), joka sisältää kaksi hieman kevyempää ja maalailevampaa esseettä. Jos teoksen lähestyttävyyttä olisi entisestään haluttu lisätä, nämä esseet olisi voinut sijoittaa teoksen alkuun, ikään kuin pehmeäksi

laskuksi kohti tiedetekstejä. Niiden sijoittaminen teoksen loppuun on niin ikään toimiva ratkaisu, mutta funktio on hieman toinen. Kuten teeman otsikko tulevaisuuden visioineen viittaa, esseet tuntuvat vetoavan tutkijoihin ja haastavan heitä kehittelemään uusia tutkimusavauksia.

Esineiden ja tekemisen tarinoita

Kirjan kansainvälinen ja monipuolinen kirjoittajajoukko on meritoitunut etnologian, antropologian, arkeologian, historian, arkkitehtuurin, kaupunkitutkimuksen, maantieteen ja kulttuuriperinnön tutkimuksessa. Malmön yliopistossa etnologian professorina toimivan Maja Povrzanovic Frykmanin artikkeli ”Bringing Homes in Space and Time: An Autoethnographic Exploration of Affective Materiality Across Generations” artikkeli tutkii omaelämäkerrallisen materiaalisuuden merkitystä tarkastellen kirjoittajan entisessä kotimaassa sijaitsevan asunnon esineistöä. Esineet ovat peräisin kirjoittajan lapsuudenkodista ja muistuttavat häntä kodista ja edesmenneistä vanhemmista, vaikkei kirjoittaja ole koskaan asunut kyseisessä asunnossa yhdessä vanhempiensa kanssa. Vanhempien kuoltua asunnosta tai sen esineistöstä ei ole luovuttu, vaan asunto toimii kirjoittajan tukikohtana hänen vieraillessaan entisessä kotimaassaan. Artikkelin havainnollistaa esineiden affektiivisen läsnäolon merkitystä ja sitä, miten koti ja ihmiset voivat tallentua esineisiin, vaikka koti vaihtaa paikkaa ja ihmiset poistuvat keskuudestamme. Artikkelin sopii myös hyvin teoksen avaavaksi artikkeliksi sekä osaksi omaelämäkerrallista materiaalisuutta käsittelevien artikkelien joukkoon.

Arkeologi, maantieteilijä FT Oula Seitsosen artikkeli ”Material Memories of Lost Karelia: Affective Reminders of Ancestral Villages in the Finnish Second World War Evacuee Families’ Homes” esittelee mielenkiintoisen ilmiön, evakkokarjalaisten ja heidän jälkeläistensä kodeissa esillä olevan menetetyistä kotiseudusta kertovan esineistön. Artikkelin esittää, että nämä esineet toimivat ylisukupolvisten muistojen ja nostalgian välittäjinä. Olen itsekin äitini äidin kautta evakkokarjalaisesta sukua, mutten tuntenut muistoesineiden perinnettä entuudestaan ja tajusin lukiessani, että yhtenäiseksi mieltämäni evakkokarjalaisuus onkin saanut monia erilaisia ilmenemismuotoja riippuen suvusta, sen myöhemmistä asuinseuduista – ja kenties myös lähdön hetkellä mukaan tarttuneista esineistä. Materiaalinen yhteys karjalaisuuteen tuntuu kuitenkin itsellenikin tärkeältä. Vaalin mielelläni mielikuvaa siitä, että keittiön laatikosta löytyvä pulikkani (karjalanpiirakoiden tekoon käytettävä kaulin) olisi peräisin Laatokan rannoilta, enkä vahingossakaan tarkista asiaa keneltäkään, jottei mielikuva rikkoudu. Materiaalinen kytkeäni esiäitini kotiseutuun on kuitenkin aika kevyt – ja piilossa – verrattuna Seitsosen tarkastelemiin kotialttareita muistuttaviin esineistöihin. Seitsosen artikkeli on mielenkiintoinen osoitus siitä, miten perinteikäs sotahistoriantutkimus hakee uusia suuntia ja menetelmiä kytkien sotahistorian kotiin, affekteihin ja muistoihin. Tässä teoksessa artikkeli sopisi aihepiireiltään yhtä hyvin myös affekteja tai omaelämäkerrallisuutta käsittelevään osioon, vaikka se onkin sijoitettu jatkuvuutta tarkastelevan teeman alle.

FT Anna Rauhalan artikkelin ”Craft Making at Home: Affective Practices of Coping with the COVID-19 Pandemic” aiheena ovat pandemia-ajan kokemukset kotona tehtävistä käsitöistä ja niihin liittyvät moniaistiset ja affektiiviset kokemukset. Artikkelin

on sijoitettu affektiivista materiaalisuutta käsittelevään osioon, ja affektien muodostumista edistävät poikkeuksellisissa olosuhteissa harjoitetut kädentaidot. Tarkasteltu aineisto koostui Suomen käsityömuseon keräämistä valokuvista ja kirjallisista muistoista liittyen korona-ajan käsityöharrastuksiin. Pandemia toi ihmisten elämään ennakoimattomuutta ja pelkoa, joihin monet etsivät helpotusta käsityön tekemisestä. Käsityön tekeminen antoi hallinnan tunnetta epävarmuuden keskelle (s. 168). Itsekin harrastelijäkäsityöläisenä hain korona-aikana turvallisuuden tunnetta ja onnistumisen kokemuksia käsitöiden ääreltä, joten artikkeli tuntui aiheeltaan läheiseltä. Se myös osaltaan selittää, miten koti rakentuu paitsi ihmissuhteiden ja materiaalisuuden varaan, myös itse tehden ja kehollisuutta hyödyntäen.

Asuminen autoetnografiana

Oman alani, rakennusperinnön näkökulmasta teos on mielenkiintoinen, se puhuu kodeista ja niiden materiaalisuudesta käsittelemättä koteja määrittäviä fyysisiä puitteita, rakennuksia. Silti teos tarjoaa näköaloja myös rakennusten materiaalien tarkasteluun. Merkityssisällöt, joita teoksessa annetaan kotien esineille ja sen toteaminen, että tunne kodista, voi siirtyä myös esineiden mukana tai rakentua niiden varaan vahvistaa käsitystäni siitä, että kiintymyssuhde ja kodin materiaalisuus voi kiinnittyä myös rakennukseen itseensä, sen fyysisiin ominaisuuksiin ja erityispiirteisiin.

Kirjoittavat ovat onnistuneet teokselle asettamassaan tehtävässä luoda uusia näkökulmia kodin materiaalisuuteen ja niihin liittyviin affekteihin, sillä kodin esineet ja niihin kytkeytyvät aistimukset ja merkitykset ovat kokonaisuuden keskiössä, vaikka kodit vaihtelevat eri syistä menetetyistä ja kadonneista kodeista koronapandemian myötä uusia merkityksiä saaneeksi kodiksi. Myös tarkastellut esineet vaihtelevat huonekaluista valokuviin ja omista käsitöistä evakkokarjalaisten muistoesineisiin.

Monet teoksen artikkelit ovat kiinnostavia siksi, että niiden aiheet ovat, elleivät tuttuja, niin vähintäänkin helposti samaistuttavia. Olemme kaikki asumisen kokemusasiantuntijoita. Lisäksi koteihimme on päätynyt aiempien sukupolvien esineitä ja saatamme toisinaan kokea tuskaa joko harmiksemme kadonneiden esineiden tai liialliseksi käyneen tavaratulvan äärellä. Teos asetti tavoitteekseen myös tutkimus- ja analyysimenetelmien esittelemisen ja lukijan innostamisen erilaisten menetelmien käyttöön. Teos onnistuu tavoitteessaan ja kirjaa voikin lukea esimerkiksi erinomaisena oppikirjana autoetnografiaan ja omien tavarasuhteiden käsittelyyn. Samalla teos tarjoaa mielenkiitaisia polkuja jatkotutkimukseen pohdittaessa esimerkiksi omavaraisuuden, materiaalsen niukkuuden ja juurettomuuden kysymyksiä ekokriisin aikakaudella.

TkT, dosentti Iida Kalakoski, rakennusperinnön hoidon yliopistonlehtori sekä Koneen säätiön rahoittaman "Korjaamisen käänne" -tutkimushankkeen (2026-2028) ja "Rakennettu tulevaisuusperintö" -tutkimusryhmän johtaja, Tampereen yliopisto.

Viitteet

[1] Konmaritus on japanilaisen Marie Kondon kehittämä järjestelymetodi, jossa kodin tavarat käydään läpi säilyttäen niistä vain ne, jotka tuottavat iloa.